

EUROOPA KOHTU OTSUS

4. oktoober 1991^{*}

[...]

Kohtuasjas C-159/90,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel High Court of Irelandi (Dublin) esitatud taotlus, millega soovitakse saada selles kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd

ja

Stephen Grogan jt,

eelotsust EMÜ asutamislepingu artiklite 59-66 tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president O. Due, kodade esimehed G. F. Mancini, T. F. O'Higgins, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias ja M. Díez de Velasco, kohtunikud Sir Gordon Slynn, C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse, M. Zuleeg ja G. Kapteyn,

kohtujurist: W. Van Gerven,

kohtusekretär: vanemametnik D. Louterman,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd, esindajad: James O'Reilly, SC, ja *barrister-at-law* Anthony M. Collins, kes tegutsesid *solicitor* Collinsi, *solicitor* Crowley & Co. juhtnööride järgi;

- Grogan jt, esindajad Mary Robinson, SC, ja *barrister-at-law* Seamus Woulfe, kes tegutsesid *solicitor* Taylori & *solicitor* Buchalteri juhtnööride järgi;

- Iiri valitsus, esindaja: *chief state solicitor* Louis J. Dockery, keda abistasid Dermot Gleeson, SC, ja *barrister-at-law* Aindrias O'Caomh;

- Euroopa Ühenduste Komisjon, keda esindas õigustalituse ametnik Karen Banks,

arvestades kohtuistungil ettekannet,

olles 6. märtsi 1991. aasta kohtuistungil ära kuulanud suulised märkused, mille esitasid Society for the Protection of Unborn Children Ltd (esindajad: James O'Reilly, SC, ja

^{*}Kohtumenetluse keel: inglise.

barrister-at-law Shane Murphy), Grogan jt (esindajad: John Rodgers, SC, ja *barrister-at-law* Seamus Woulfe), Iiri valitsus ja komisjon,

olles 11. juuni 1991. aasta kohtuistungil ära kuulunud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1. High Court of Ireland (Dublin) esitas 5. märtsi 1990. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtusse sama aasta 23. mail, EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel kolm eelotsuse küsimust EMÜ ühenduse õiguse, eriti EMÜ asutamislepingu artikli 60 tõlgendamise kohta.

2. Need küsimused kerkisid esile Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd (edaspidi "SPUC") ning Stephen Grogani ja veel neljateistkümne üliõpilasühenduste juhtivisiku vahelises kohtuvaidluses seoses teises liikmesriigis asuvate raseduse arstliku teel katkestamisega tegelevate kliinikute nime ja asukohta puudutavate täpsete andmete levitamisega Iirimaal.

3. Abort on Iirimaal alati keelatud olnud, esialgu *common law*'ga, hiljem seadusega. Asjakohased sätted, mis praegu kehtivad, on 1961. aasta Offences Against the Person Act'i (isikuvastaste kuritegude seadus) artiklid 58 ja 59, mida korrati ka 1979. aasta Health (Family Planning) Act'is (tervishoiu-pereplaneerimise seadus).

4. 1983. aastal lisati referendumil heaks kiidetud põhiseaduse muudatusega Iiri põhiseaduse artikli 40 lõikesse 3 kolmas lõik, mis on sõnastatud järgmiselt: "Riik tunnistab veel sündimata laste õigust elule. Pidades vajalikul määral silmas emade samasugust õigust elule, kohustub ta seda õigust oma seadustes arvestama ning kui see on teostatav, oma seaduste abil kaitsma."

5. Iiri kohtute kohtupraktika kohaselt (High Courti 19. detsembri 1986. aasta otsus ning Supreme Courti 16. märtsi 1988. aasta otsus, The Attorney General at the relation of the Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd/Open Door Counselling Ltd ja Dublin Wellwoman Centre Ltd, 1988 Irish Reports 593) keelab Iiri põhiseaduse artikli 40 lõike 3 kolmas lõik igasuguse tegevuse, millega aidatakse Iirimaa territooriumil asuvatel rasedatel naistel siirduda välismaale, et lasta seal oma rasedus arstlikul teel katkestada, eriti teatades neile ühe või mitme konkreetse kliiniku nime ja asukoha, mis tegelevad raseduse katkestamisega arstlikul teel, ning andes neile teada, kuidas nende kliinikutega ühendust võtta.

6. Põhikohtuasja hageja SPUC on Iiri õiguse alusel asutatud äriühing, mis moodustati abordi dekriminaliseerimise takistamiseks ning inimelu toetamiseks, kaitsmiseks ja edendamiseks alates eostamisest. Põhikohtuasja kostjad Grogan jt olid 1989.–1990. õppeaastal üliõpilastele mõeldud väljaandeid avaldavate üliõpilasühenduste juhatuste liikmed. Need väljaanded sisaldasid teavet võimaluse kohta lasta Ühendkuningriigis rasedus seaduslikult arstlikul teel katkestada, sellega tegelevate konkreetsete kliinikute nimesid ja asukohta ning seda, kuidas nendega ühendust võtta. On vaieldamatu, et nendel üliõpilasühendustel ei olnud nende teises liikmesriigis asuvate kliinikutega mingeid suhteid.

7. 1989. aasta septembris nõudis SPUC põhikohtuasja kostjatelt kui vastavate ühenduste juhtivisikutelt, et nad kohustuksid 1989.–1990. õppeaastal eespool kirjeldatud teavet mitte avaldama. Saamata neilt kostjatelt vastust, esitas SPUC High Courtile hagi sellise teabe levitamise ebaseaduslikkuse tuvastamiseks ning taotles, et tehtaks ettekirjutus selle levitamise lõpetamiseks.

8. 11. oktoobri 1989. aasta otsusega otsustas High Court enne hageja taotletava ettekirjutuse tegemise üle otsustamist esitada EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel mõned eelotsuse küsimused. Selle otsuse kohta esitati apellatsioonkaebus Supreme Courtile, kes tegi taotletud ettekirjutuse 19. detsembril 1989, kuid ei muutnud High Courti otsust esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimused. Lisaks anti kummalegi poolele luba esitada High Courtile taotlus Supreme Courti otsuse muutmiseks vastavalt Euroopa Kohtu eelotsusele.

9. Kuna High Court leidis, et nagu ta oma 11. oktoobri 1989. aasta otsuses juba osutas, et vaidluse käigus on tekkinud mõned probleemid ühenduse õiguse tõlgendamisega, otsustas ta kohtuliku arutamise peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

"1) Kas organiseeritud tegevus või toimingud, mis seisnevad aborti tegemises või raseduse katkestamises arstlikul teel, kuuluvad "teenuste" mõiste alla EMÜ asutamislepingu artikli 60 tähenduses?"

2) Kas liikmesriik võib keelata täpsete andmete levitamise teises liikmesriigis asuva(te) konkreetse(te) abordikliiniku(te) nime ja asukoha ning selle kohta, kuidas selle kliiniku või nende kliinikutega ühendust võtta, kui puuduvad igasugused meetmed liikmesriikide õigusaktide ühtlustamiseks organiseeritud tegevuse või toimingute valdkonnas, mis seisnevad aborti tegemises või raseduse katkestamises arstlikul teel?"

3) Kas ühenduse õigus annab liikmesriigis A elavale isikule õiguse levitada täpseid andmeid liikmesriigis B asuva(te) konkreetse(te) abordikliiniku(te) nime ja asukoha ning selle kohta, kuidas selle kliiniku või nende kliinikutega ühendust võtta, kui abort on liikmesriigis A nii põhiseaduse kui ka kriminaalõigusega keelatud, kuid liikmesriigis B teatud tingimustel lubatud?"

10. Põhikohtuasja faktilised asjaolud, menetluse käik ja Euroopa Kohtule esitatud kirjalikud märkused on ulatuslikumalt esitatud kohtuistungis ettekandes. Need kohtutoimikute materjalid leiavad alljärgnevalt käsitlemist vaid niivõrd, kui võrd see on Euroopa Kohtu arutluskäigu seisukohalt vajalik.

Euroopa Kohtu pädevus

11. Kirjalikes märkustes tõi komisjon esile, et pole päris selge, kas eelotsusetaotluse esitamise otsus tehti põhikohtuasja või ettekirjutuse menetluse raames.

12. Selles osas tuleb meenutada, et nagu Euroopa Kohus sedastas oma 21. aprilli 1988. aasta otsuses (kohtuasjas 338/85: Pardini, EKL 1988, lk 2041, punkt 11), on siseriiklikul kohtul õigus asutamislepingu artiklis 177 ette nähtud eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole pöörduda üksnes juhul, kui vaidlus on selles siseriiklikus kohtus poolleli ja kui tema ülesanne on teha otsus, mille juures võib eelotsust arvesse võtta. Euroopa Kohtul puudub

aga pädevus eelotsusetaotluse vastuvõtmiseks, kui selle tegemise ajal oli menetlus eelotsusetaotluse teinud kohtus juba lõpetatud.

13. Seoses käesoleva menetlusega tuleb märkida, et kui High Court pöördus Euroopa Kohtu poole ettekirjutuse menetluse raames, oli Supreme Court andnud talle selgesõnalise loa tehtud ettekirjutust Euroopa Kohtu eelotsuse valguses muuta. Kui eelotsuse küsimused on aga esitatud põhikohtuasja raames, peab High Court selle kohtuasja lahendama, tehes põhiküsimuses otsuse. Mõlemal juhul nõutakse eelotsusetaotluse teinud kohtult, et ta teeks otsuse nii, et selle tegemisel saaks eelotsust arvesse võtta. Järelikult on tal õigus esitada asutamislepingu artikli 177 alusel Euroopa Kohtule eelotsuse küsimusi, millele see on pädev vastama.

14. SPUC väidab omalt poolt, et käesolevas menetluses ei ole tekkinud ühtegi ühenduse õigusega seotud probleemi. Esiteks levitasid põhikohtuasja kostjad teavet väljaspool igasugust majandustegevust ning see välistab teenuste osutamise vabadust käsitlevate asutamislepingu sätete kohaldamise, mille tõlgendamist on taotletud. Teiseks jääb see teavitamistegevus asutamislepingu kõnealuste sätete kohaldamisalast välja, kuna see toimus ainult Iirimaal ega puudutanud ühtegi teist liikmesriiki.

15. Siinkohal piisab, kui tõdeda, et SPUCi viidatud asjaolusid käsitletakse siseriikliku kohtu esitatud küsimustes. Järelikult ei ole nad asjakohased selle hindamisel, kas Euroopa Kohus on pädev eelotsuse küsimusele vastama, isegi kui neid asjaolusid võib küsimustele vastamisel arvesse võtta (vt 28. juuni 1984. aasta otsust kohtuasjas 180/83: Moser, EKL 1984, lk 2539). Niisiis tuleb esitatud küsimusi uurida.

Esimene küsimus

16. Esimese küsimusega tahab siseriiklik kohus peamiselt teada, kas raseduse katkestamine arstlikul teel, mida tehakse selle riigi õiguse kohaselt, kus see toimub, on teenus EMÜ asutamislepingu artikli 60 tähenduses.

17. Vastavalt selle sätte esimesele lõigule mõistetakse teenustena tavaliselt tasulist tegevust niivõrd, kui võrd see ei ole reguleeritud kaupade, kapitali ja isikute vaba liikumist käsitlevate sätetega. Sama artikli 60 teise lõigu punktis d on selgesõnaliselt öeldud, et teenuste mõiste hõlmab vabakutselist tegevust.

18. Tuleb rõhutada, et raseduse katkestamine sellisel kujul, nagu seda mitmes liikmesriigis seaduslikult tehakse, on tavaliselt tasuline arstlik tegevus, millega võib vabakutseliselt tegeleda. Igal juhul leidis Euroopa Kohus juba oma 31. jaanuari 1984. aasta otsuses (liidetud kohtuasjades 286/82 ja 26/83: Luisi et Carbone, EKL 1984, lk 377, punkt 16), et arstlik tegevus kuulub asutamislepingu artikli 60 kohaldamisalasse.

19. SPUC väidab siiski, et raseduse katkestamist arstlikul teel ei saa pidada teenuseks, kuna see on äärmiselt ebamoraalne ning põhjustab inimolendi, täpsemalt, veel sündimata lapse hukkamise.

20. Ükskõik milline on nende argumentide väärtus moraalsest seisukohast, tuleb arvesse võtta, et nad ei saa kuidagi mõjutada vastust esimesele esitatud küsimusele. Euroopa Kohtu pädevuses ei ole asendada oma hinnanguga nende liikmesriikide seadusandliku võimu hinnangut, kus kõnealuse tegevusega seaduslikult tegeletakse.

21. Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele küsimusele vastata, et raseduse katkestamine arstlikul teel, mida tehakse selle riigi õiguse kohaselt, kus see toimub, on teenus asutamislepingu artikli 60 tähenduses.

Teine ja kolmas küsimus

22. Põhikohtuasja asjaolusid arvestades tuleb arvata, et teise ja kolmanda küsimusega soovib siseriiklik kohus peamiselt teada, kas ühenduse õigusega on vastuolus, kui liikmesriik, kus raseduse arstlikul teel katkestamine on keelatud, keelab üliõpilasühendustel levitada teavet mõnes teises liikmesriigis asuvate kliinikute nimede ja asukohtade kohta, kus raseduse arstlikul teel katkestamine on seadusega lubatud, ning selle kohta, kuidas nende kliinikutega ühendust võtta, kui asjaomased kliinikud ei ole mingil viisil selle teabe levitamisega seotud.

23. Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused puudutavad ühenduse õigust tervikuna, leiab Euroopa Kohus, et uurimisel tuleb käsitleda EMÜ asutamislepingu artikli 59 ja sellele järgnevate artiklite sätteid, mis puudutavad teenuste osutamise vabadust, ning põhiõiguste kohta käivat argumenti, mida on talle esitatud märkustes ulatuslikult käsitletud.

24. Esiteks, mis puutub asutamislepingu artikli 59 sätetesse, mis keelavad igasugused teenuste osutamise vabaduse piirangud, siis ilmneb põhikohtuasja asjaoludest, et nende üliõpilasühenduste tegevuse, mille juhtivisikuteks on Grogan jt, ning teise liikmesriigi kliinikutes tehtavate abortide vahel on liiga nõrk seos, et teabe levitamise keelamist saaks võtta asutamislepingu artikli 59 kohaldamisalasse kuuluva piiranguna.

25. Tegelikult on olukord, kus põhikohtuasjas käsitletavat teavet levitavad üliõpilasühendused ei tee kliinikutega, mille aadresse nad avaldavad, koostööd, teistsugune kui olukord, mille kohta tehti 7. märtsi 1990. aasta otsus (kohtuasjas C-362/88: GB-Inno-BM, EKL 1990, lk I-667), kus Euroopa Kohus leidis, et reklaami levitamise keeld võib kaupade vaba liikumist takistada ning seega tuleb seda uurida EMÜ asutamislepingu artiklite 30, 31 ja 36 seisukohalt.

26. Eelotsuse küsimustes viidatud teavet ei levitatud aga teises liikmesriigis asuva ettevõtja ülesandel. See teave kujutab endast hoopis sõna- ja teabevabaduse ilmingut, mis ei sõltu teises liikmesriigis asuvate kliinikute majandustegevusest.

27. Sellest järeldub, et teabe levitamise keelamist sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas, ei saa pidada asutamislepingu artikli 59 kohaldamisalasse kuuluvaks piiranguks.

28. Teiseks tuleb uurida põhikohtuasja kostjate argumenti, mille kohaselt kõnealune keeld, kuivõrd see põhineb 1983. aastal heaks kiidetud põhiseaduse muudatusel, on vastuolus EMÜ asutamislepingu artikliga 62, mille kohaselt liikmesriigid ei kehtesta uusi piiranguid teenuste osutamise vabadusele, mis on asutamislepingu jõustumise kuupäevaks tegelikult saavutatud.

29. Siinkohal piisab, kui tõdeda, et kuna artikli 62 säte on mõeldud artikli 59 sätete täiendamiseks, ei saa sellega keelata piiranguid, mis ei kuulu viimati mainitud artikli kohaldamisalasse.

30. Kolmandaks ja viimaks väidavad põhikohtuasja kostjad, et põhikohtuasjas käsitletav keeld on vastuolus põhiõigustega, eriti Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 10 lõikes 1 tunnustatava sõna- ja teabevabadusega.

31. Selles osas tuleb meenutada, et nagu nähtub eriti 18. juuni 1991. aasta otsusest (kohtuasjas C-260/89: Elleniki Radiophonia Tileorassi, EKL 1991, lk I-2951, punkt 42), peab Euroopa Kohus juhul, kui siseriiklikud õigusnormid kuuluvad ühenduse õiguse kohaldamisalasse ja Euroopa Kohtule on esitatud eelotsusetaotlus, andma kõik tõlgendamiseks vajalikud elemendid, et siseriiklik kohus saaks hinnata kõnealuste õigusnormide vastavust põhiõigustele, mille järgimise Euroopa Kohus peab tagama, eriti Euroopa inimõiguste konventsioonist tulenevatele õigustele. Selline pädevus puudub tal aga siseriiklike õigusnormide suhtes, mis ei jää ühenduse õiguse raamesse. Arvestades põhikohtuasja asjaolusid ning võttes arvesse eespool toodud järeldusi asutamislepingu artiklite 59 ja 62 sätete ulatuse kohta, paistab see just nii olevat eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli olevas vaidluses käsitletava keelu puhul.

32. Seega tuleb siseriikliku kohtu teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et ühenduse õigusega ei ole vastuolus, kui liikmesriik, kus raseduse arstlikul teel katkestamine on keelatud, keelab üliõpilasühendustel levitada teavet mõnes teises liikmesriigis asuvate kliinikute nimede ja asukohtade kohta, kus raseduse arstlikul teel katkestamine on seadusega lubatud, ning selle kohta, kuidas nende kliinikutega ühendust võtta, kui asjaomased kliinikud ei ole mingil viisil selle teabe levitamisega seotud.

Kohtukulud

33. Euroopa Kohtule märkusi esitanud Iiri valitsuse ja Euroopa Ühenduste Komisjoni kohtukulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus siseriiklikus kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse see kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates High Court of Irelandi (Dublin) 5. märtsi 1990. aasta määrusega esitatud küsimusele, otsustab:

1) Raseduse katkestamine arstlikul teel, mida tehakse selle riigi õiguse kohaselt, kus see toimub, on teenus EMÜ asutamislepingu artikli 60 tähenduses.

2) Ühenduse õigusega ei ole vastuolus, kui liikmesriik, kus raseduse arstlikul teel katkestamine on keelatud, keelab üliõpilasühendustel levitada teavet mõnes teises liikmesriigis asuvate kliinikute nimede ja asukohtade kohta, kus raseduse arstlikul teel katkestamine on seadusega lubatud, ning selle kohta, kuidas nende kliinikutega ühendust võtta, kui asjaomased kliinikud ei ole mingil viisil selle teabe levitamisega seotud.

Due

Mancini

O'Higgins

Moitinho de Almeida

Rodríguez Iglesias

Díez de Velasco

Slynn

Kakouris

Joliet

Schockweiler

Grévisse

Zuleeg Kapteyn

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 4. oktoobril 1991. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

J. G. Giraud

O. Due